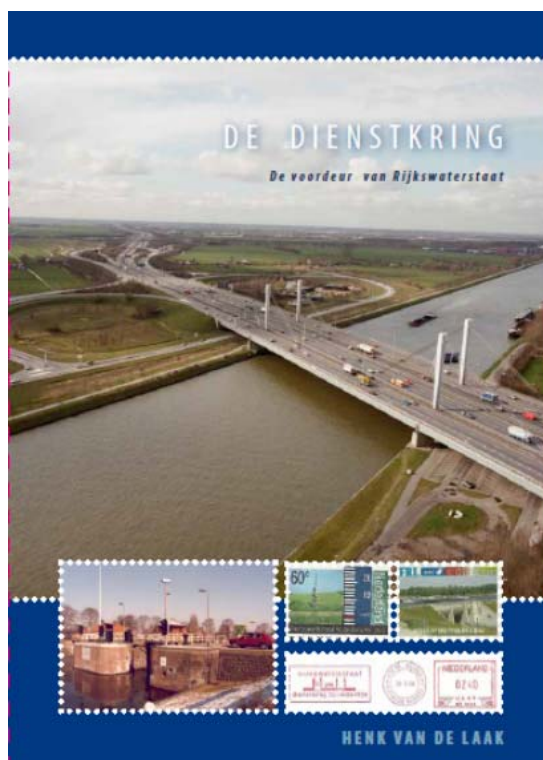

***Bijlage 5a:
De organisatie en beheersobjecten van de
(directie) Friesland van Rijkswaterstaat van
begin 19e eeuw tot 1 januari 1994***

Behoort bij de publicatie:

1-2-2016

© Henk van de Laak

ISBN: 978-94-6247-047-7

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Bijlage 5a: Friesland¹

1. Organisatie

a. Periode tot 1 april 1849

Onder de Bataafse Republiek vond in 1801 een reorganisatie van de waterstaat plaats². Op 1 november 1803 werden zes waterstaatsdistricten gevormd, twee voor de rivieren en vier voor de zeehavens en zeegaten³. Het 4^e district onder 'zeehavens en zeegaten' betrof Stad en Lande (Groningen), Schokland, Friesland en Overijssel. Tijdens het Koninkrijk Holland (1806-1810) werd de reorganisatie in 1808⁴ afgerond en werd het land in 12 districten ingedeeld. Zo werd het 4e district Friesland ingesteld (1808-1811). Per 1 april 1811 zouden alle waterstaatswerken van de zeven Hollandse Departementen, ook de provinciale, deel uitmaken van de 16e inspectie van de Franse Dienst van Bruggen en Wegen (Service des Ponts et Chaussées) en viel deze streek onder het departement de Frise (Friesland)⁵ met de arrondissementen Heerenveen en Sneek en het arrondissement Leeuwarden. In 1814 werd het 7e provisionele district (Friesland) ingesteld⁶. In 1816 werd de organisatie van de Waterstaat vastgesteld⁷. Per 1 januari 1817 werden zestien waterstaatsdiensten ingesteld die grotendeels de provinciegrenzen volgden⁸. Per 1 oktober 1817 werd in het 7^e district Friesland de grensregeling vastgesteld tussen het Eerste of Westelijk Arrondissement (Harlingen) en het Tweede of Oostelijk Arrondissement (Dokkum)⁹. Het arrondissement Harlingen omvatte onder andere Terschelling en Vlieland. De werken op Vlieland en Terschelling kwamen vanaf mei 1822 onder het beheer van Noord-Holland¹⁰. Omdat in april 1822¹¹ werd bepaald dat behalve de hoofdingenieur voor Friesland slechts één ingenieur van de 1e klasse ter beschikking van de Provinciale Staten werd gesteld, verviel door het vertrek van de ingenieur van het arrondissement Dokkum de tweedeling in arrondissementen. Per 1 juli 1822 was Friesland het 4e district geworden¹².

b. Periode van 1 april 1849 tot 1 juli 1903.

Per 1 april 1849 bestond het 2^e district (Friesland) uit de provincie Friesland¹³. In februari 1882 werd de dienst van de hoofdingenieur in het 2^e district (Friesland) opgedragen aan hoofdingenieur van het 1^e district (Groningen)¹⁴. We spreken vanaf dat moment over het 1^e en 2^e District Groningen en Friesland. Dit was mede het gevolg van de beperking van de werkzaamheden voor Rijkswaterstaatingenieurs door de oprichting van de Provinciale Waterstaatsdienst¹⁵ en overdracht van taken aan de provincie en andere overheidsorganen.

In januari 1882 werd het Westelijk- en Oostelijk arrondissement samengevoegd tot het arrondissement Friesland¹⁶. Bij de grensregeling van 1883 werd opnieuw vastgesteld dat de provincie Friesland bestond uit een arrondissement Friesland¹⁷.

De hoofdingenieur in het 1^e en 2^e district (Groningen en Friesland) schreef in oktober 1884 onder meer dat er in Friesland vijf vaste opzichters (O.A. Koorevaar in Heerenveen, A.D.G. ten Doesschate in Leeuwarden, A. Oddens te Sneek, A.N. Wind te Leeuwarden en L.C. Kramer te

¹ In de organogrammen zijn de werktuigkundige en elektrotechnische diensten, scheepvaartdiensten, studiediensten, aanlegdiensten etc. niet opgenomen.

² NA 2.16.06 (Inspecteurs Waterstaat vóór 1850)

³ Staatsbesluit van 3 oktober 1803, nr. 42

⁴ De nieuwe organisatie had plaats bij Keizerlijk decreet van 30 maart 1808, nr. 47 met ingang van 1 mei 1808

⁵ Instellingsbesluit bij Keizerlijk decreet 13 december 1810, al van kracht door Keizerlijk decreet van 14 november 1810, nr. 33

⁶ Soeverein besluit van 6 mei 1814, nr. 2804a

⁷ KB van 25 juli 1816, nr. 36 definitieve organisatie vastgesteld en de benoemingen bij KB van 25 december 1816 (LaX, nr. 26) per 1 januari 1817

⁸ KB van 8 september 1817; er waren 16 provincies omdat Nederland en België van 1815-1830 tot één staat waren verenigd onder de soevereiniteit van het Huis van Oranje.

⁹ MB van 17 oktober 1817 (FA 49)

¹⁰ MB van 29 mei 1822, nr. 22w

¹¹ KB van 11 april 1822, nr. 23

¹² Tot eigenlijke uitvoering van het KB van 17 december 1819 nr. 2 kwam het eerst door de Koninklijke Besluiten van 11 april 1822 nrs. 22 en 23 en de ministeriële beschikking van 18 mei 1822 nr. 45 met ingang van 1 juli 1822 tot een andere indeling van het Corps Ingenieurs; Per 1 januari 1820 waren als gevolg van KB van 17 december 1819, nr. 1 het beheer en bekostiging van een aantal waterwerken aan Provinciale Staten overgedragen.

¹³ KB van 8 februari 1849, Stbl. nr. 6

¹⁴ KB van 22 februari 1882, Stbl. nr. 8

¹⁵ Statenbesluit van 23 juli 1863, Provinciaal blad van Friesland nr. 93

¹⁶ KB van 11 april 1882, nr. 23

¹⁷ MB van 14 juli 1883, nr. 6, afd. Waterstaat A

Leeuwarden) waren¹⁸. Bij de opgave in 1894¹⁹ was er nog sprake van vier opzichters, omdat er in de tussenliggende periode onderling overdrachten hadden plaatsgevonden waarbij ook de standplaats van de buitengewoon opzichter Visser in Harlingen betrokken werd²⁰. In januari 1895 werden de dienstkringen opnieuw vastgesteld²¹.

Als afsplitsing van de dienstkring Heerenveen²² werd per 1 februari 1897 de dienstkring Lemmer ingesteld. Ook de omschrijvingen van de andere dienstkringen (Heerenveen, Sneek, Harlingen en Leeuwarden) werden per die datum opnieuw vastgesteld. Het is daarom ook niet correct dat de dienstkring Lemmer al was opgenomen op de Staat van 1896 (september 1896).

23

Puntstempel 99, punt tussen 9.9 (= SNEEK), op omslag naar Utrecht (achterzijde omslag stempel Utrecht 14 MRT 1873) met 2-letterstempel Sneek 13 MRT 1873 en stempel NA POSTTIJD in kastje²¹.

Aan het einde van de 19^e eeuw (1 februari 1897)²⁴ beheerden de dienstkringen in Friesland de volgende infrastructuur:

DIENSTKRING	AREAAL DIENSTKRINGEN 1897
Leeuwarden	<ul style="list-style-type: none"> - De opscheepshoofden te Oostmahorn; - Het aanleghoofd te Holwerd; - De duin- en oeverwerken op Ameland; - De duinen op Schiermonnikoog; - Rijksweg van Leeuwarden naar Harlingen met de zijtak Marssum – Beetgum.
Sneek	<ul style="list-style-type: none"> - Havenwerken te Stavoren; - Zeesluis de Molkwerumzijl; - Koudumer Slaperdijk met drie keersluizen; - Rijksweg Drie Romers – Sneek – Lemmer.
Buitenpost	<ul style="list-style-type: none"> - Kanaal Dokkum naar Gerben Allesverlaat met trekweg (Strobossertrekvaart); - Zeesluis: Dokkumer Nieuwezijlen met buitengeul; - Rijksweg van Leeuwarden naar Groninger grens.
Harlingen	<ul style="list-style-type: none"> - Havenwerken te Harlingen en Makkum; - De Pollendam (toegangseul haven Harlingen door de Waddenzee); - De Burgerwerder brug; - De Kielstrazijl bij Franeker.
Heerenveen	<ul style="list-style-type: none"> - Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijsselse grens.
Lemmer	<ul style="list-style-type: none"> - Havendammen te Lemmer; - Havenbeschoeiing te Tacozijl; - De Statendijk met de zeesluis de oude Schoterzijl.

¹⁸ brief van oktober 1884, nr. 775 (Fries Historisch Archief (FA) 49 inv. nr. 570)

¹⁹ Brief 2^e district van 19 oktober 1894, nr. 847

²⁰ FA 49 inv. nr. 520

²¹ MB van 30 januari 1895, nr. 140, afd. Waterstaat, 3^e onderafdeling b

²² MB van 12 januari 1897, nr. 158, afd. Waterstaat, 3^e onderafdeling b

²³ "Na Posttijd" werd op brieven vermeld, welke na de laatste lichter in de brievenbus werden aangetroffen. Dit om na te gaan of eventuele klachten over (te) late bezorging wel of niet terecht waren. Dit stempel werd ingevoerd op grond van de circulaire van de posterijen van 21 augustus 1818 en werd nog tot ver in de 20^e eeuw gebruikt.

²⁴ dienstkring Lemmer afgesplitst van de dienstkring Heerenveen en vastgesteld per 1 februari 1897 (MB van 12/1/1897, nr 158, afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b)

EE

Dienst

Aan

den Heer Opzichter van den Waterstaat

te

Dokkum.

DOKKUM
128
JUL
14
44 44

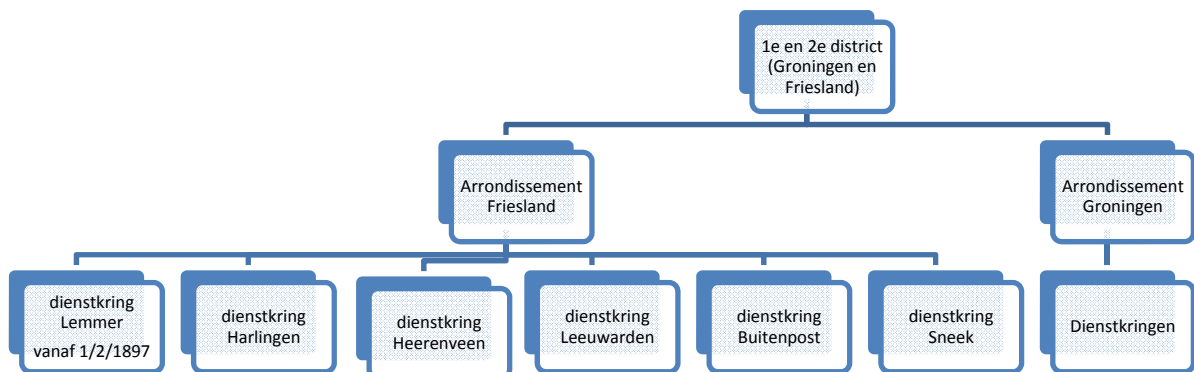
Van den Rijks-Peilwaarnemer.

L. J. J. J.

waterstanden aan de buitenpeilschaal te *Nieuwezijlen*

Rigting van den wind.	Rigting van den stroom.	A. P.	AANMERKINGEN.
		<i>onder boven</i>	
<i>Besch. H.</i>	<i>Moo</i>	<i>0.54</i>	
<i>Strijke H. H. H.</i>	"	<i>0.79</i>	

Opgave van de waterstanden te Nieuwezijlen aan de opzichter te Dokkum, verzonden via het hulppostkantoor EE (aanwezig van 1869-1880, naamstempel), naar Dokkum (28-7-1874), portvrijdom. (Zeesluis Nieuwezijlen later onderdeel van de dienstkring Buitenpost)²⁵
(In bijlage 8 wordt onder andere uitgelegd onder welke voorwaarden portvrijdom gold)

²⁵ In bijlage 8 wordt o.a. uitgelegd wat een naamstempel is en onder welke voorwaarden portvrijdom gold

c. Periode van 1 juli 1903 tot 1 januari 1918

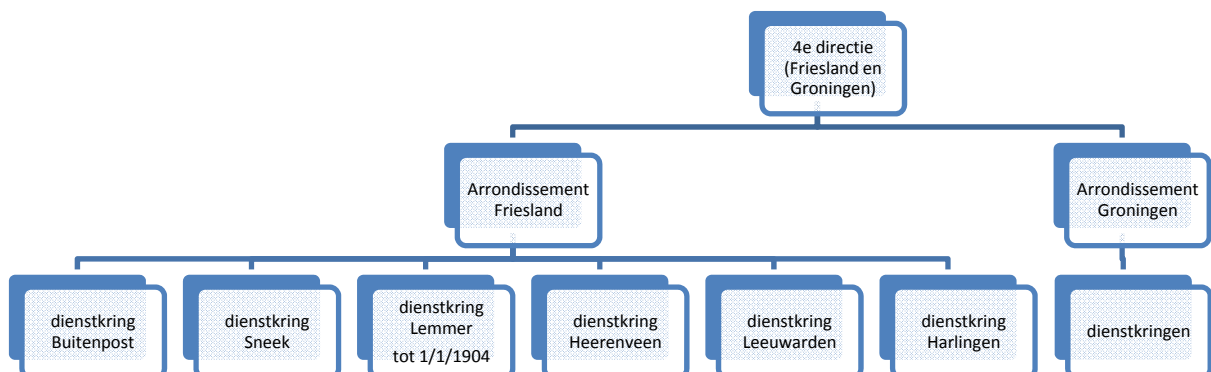
Als uitvloeisel van de Grondwet 1887 kwam de Waterstaatswet 1900²⁶ (WW1900) tot stand die bepaalde dat de inrichting van de Rijkswaterstaatsdienst vastgesteld zou worden bij algemene maatregel van bestuur. De WW1900 trad per 15 juni 1902 in werking²⁷.

Deze algemene maatregel van bestuur kwam in 1903²⁸ tot stand waarbij het KB van 1849 werd ingetrokken. De centrale districten werden opgeheven en er werden directies gevormd waarbij de arrondissementen bleven bestaan als onderdelen van die directies. In augustus 1903 werd bepaald dat in de 4e directie (Groningen en Friesland) elke provincie bestond uit één arrondissement (Groningen en Leeuwarden)²⁹.

Dienstpost (portvrijdom) aan opzichter M. Scholtens, hoofd dienstkring Leeuwarden (1/5/1894-1/8/1905), betreffende de stormvloed van 30 november 1897, verzonden uit Anjum (1/12/1897), (hoog terpdorp in huidige gemeente Dongeradeel).

Ook bij de dienstkringen werden veranderingen doorgevoerd. De dienstkring Groningen (West) had een gedeelte van de provincie Friesland in beheer (onder andere de Friese sluis te Zoutkamp en de keersluis te Munnekezijl). Per 1 september 1903 werd dit beheersgebied ondergebracht bij de dienstkring Buitenpost, terwijl de dienstkring Lemmer per 1 januari 1904 werd opgeheven en de werken gevoegd bij de dienstkring Heerenveen³⁰.

²⁶ wet van 10 november 1900, Stbl. 176

²⁷ KB van 20 mei 1902, Stbl. nr. 75

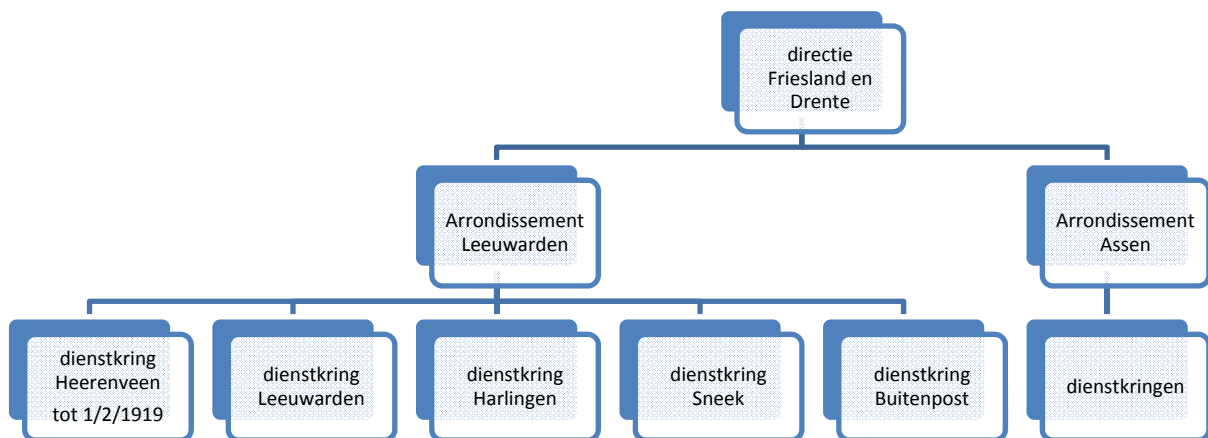
²⁸ KB van 3 juni 1903, Stbl. 151

²⁹ MB van 24 augustus 1903, nr. 188, afd. Waterstaat

³⁰ MB van 5 december 1903, afd. Waterstaat

d. Periode van 1 januari 1918 tot 1 januari 1931.

Per 1 januari 1918 werd de provincie Groningen afgescheiden van de 4e directie (Groningen en Friesland) én Friesland samengevoegd met Drenthe³¹. Deze directie 'Friesland en Drenthe' werd verdeeld in de arrondissementen Leeuwarden en Assen³². Door het overlijden van S. Bos (16 oktober 1918) ontstond er een vacature bij de dienstkring Leeuwarden. Dat was de reden om per 1 februari 1919 van vijf naar vier dienstkringen te gaan (opheffing dienstkring Heerenveen)³³.

Vergelijken we de opgave uit 1924³⁴ met de beheersobjecten van de dienstkringen uit 1896 (1a) dan zien we de volgende verschillen:

- De dienstkringen Lemmer en Heerenveen zijn opgeheven (respectievelijk 1904 en 1919);
- De dienstkring Buitenpost heeft gedeelten van de dienstkring Groningen (West) overgenomen (1b);
- Er heeft een verschuiving tussen de dienstkringen plaatsgevonden met betrekking tot rijkswegen;
- In de opgave van 1924 vinden we peilschalen en getijdenmeters opgenomen;

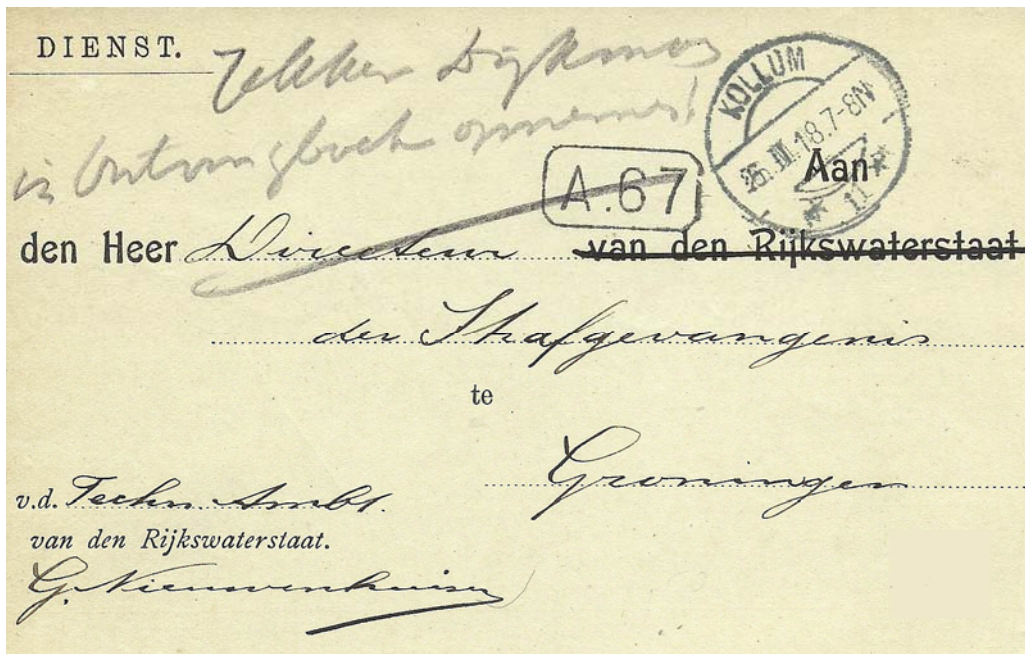
³¹ KB van 5 november 1917, nr. 29

³² MB van 15 november 1917, nr. 252, afd. Waterstaat

³³ MB van 7 december 1918, nr. 231, afd. Waterstaat T

³⁴ opgaven diensten n.a.v. brief Inspecteur-generaal in Algemene Dienst van 28 april 1924, nr. 6286 (NA 2.16.05 inv. nr. 1775)

- Het opruimen van wrakken in het tot de dienstkringen behorende gedeelte van de Zuiderzee, Waddenzee en Lauwerszee;
 - De rijksveren Ameland en Schiermonnikoog naar de vaste wal (dienstkring Leeuwarden).
- Vooral deze laatste punten zijn wezenlijke veranderingen.

Dienstbriefkaart (portvrijdom) van het hoofd van de dienstkring Buitenpost, G. Nieuwenhuizen (1/2/1916 - 1/11/1929) uit Kollum (26/2/1918) aan de directeur van de Strafgewangenis te Groningen over dienstkleiding sluisnecht.

e. Periode van 1 januari 1931 tot 1 mei 1937.

Per 1 januari 1931³⁵ werden het district Groningen en de directies Friesland en Drenthe samengevoegd tot de directie 'Groningen, Friesland en Drenthe'. Dit werd pas in 1932 in een ministeriële beschikking vastgelegd³⁶.

De dienstkringen Sneek en Buitenpost werden per 1 april 1933 samengevoegd tot de nieuwe dienstkring Sneek-Buitenpost³⁷. Per 1 augustus 1933 waren er in de directie Groningen, Friesland en Drenthe twee arrondissementen, het arrondissement Leeuwarden en het arrondissement Assen³⁸.

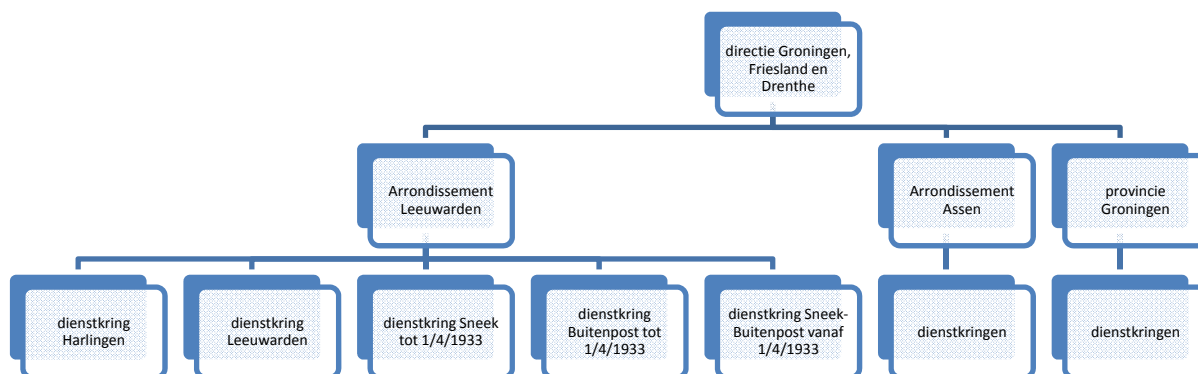
Postzegelvelletje uit de serie 'Mooi Nederland' over Leeuwarden

³⁵ KB van 22 november 1930, nr. 29

³⁶ MB van 29 oktober 1932, nr. 378, Directie van de Waterstaat

³⁷ MB van 14 augustus 1933, nr. 364, Directie van de Waterstaat

³⁸ MB van 25 juli 1933, La. N., Directie van de Waterstaat

f. Periode van 1 mei 1937 tot 1 januari 1957.

De directie Groningen en Friesland ontstond per 1 mei 1937³⁹, toen Drenthe werd afgescheiden. De gehele provincie Groningen en Friesland behoorden tot het beheersgebied van de nieuwe directie met uitzondering van de dienstkring Terschelling (de eilanden Terschelling, Vlieland en Griend, evenals een klein deel van de Waddenzee en de kuststreek langs de Noordzee). In de directie Groningen en Friesland was één arrondissement Leeuwarden⁴⁰.

De directie Friesland omvatte:

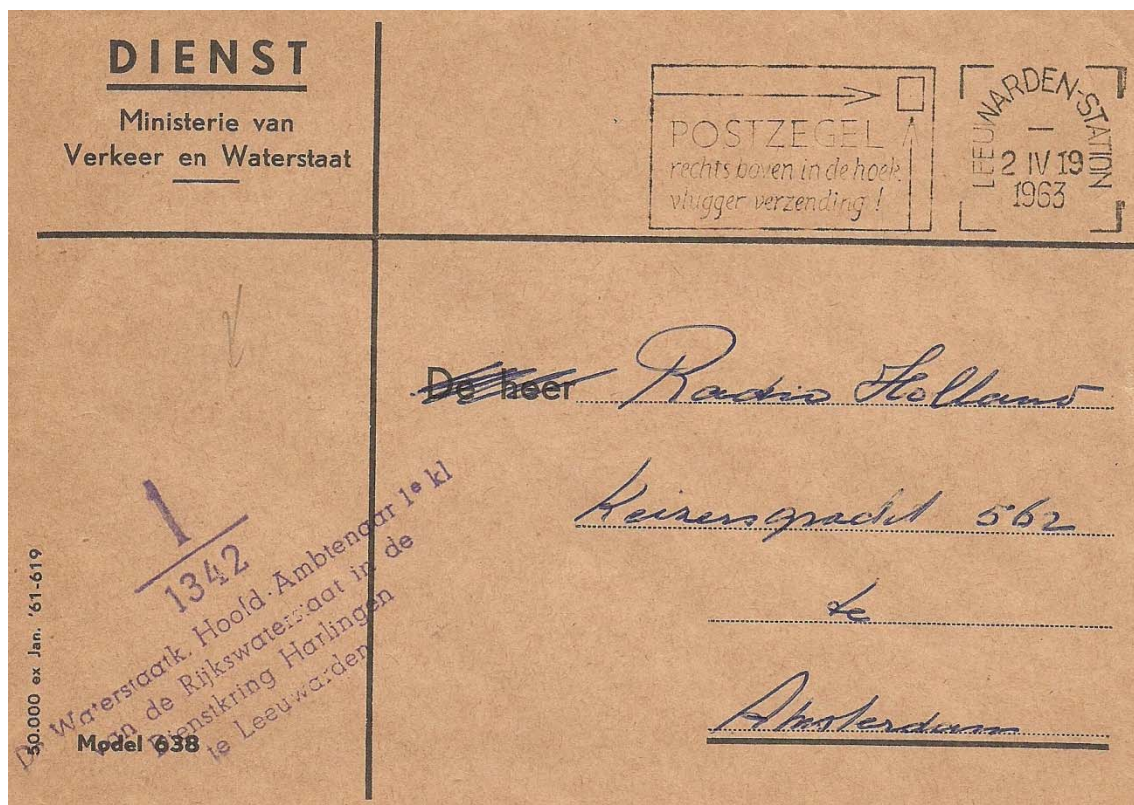
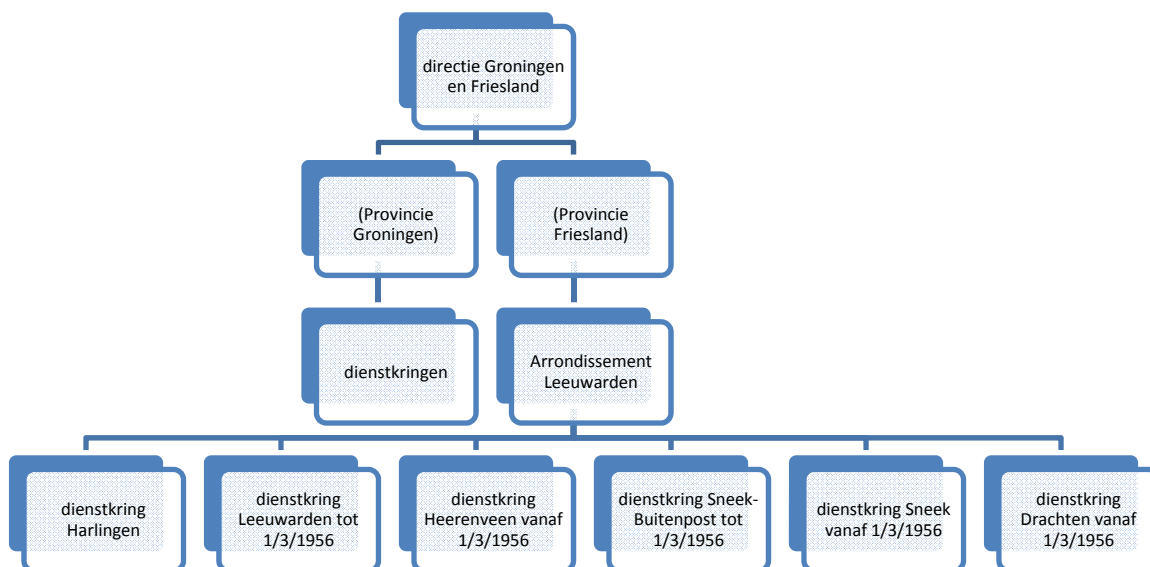
- *De provincie Friesland,*
- *De in de provincie Groningen gelegen Friese sluis en het oostelijk kanaalboord voor de Munnikerzijlsterrijt,*
- *Een gedeelte van de Waddenzee en van het IJsselmeer, met dien verstande dat:*
 - *De grens in de Waddenzee tussen de directie Friesland en de directie Noord-Holland wordt gevormd door de lijn lopende van de knik in de Afsluitdijk bij km 24.000 naar het snijpunt van de parallel 53° 12' N.B. met de meridiaan 4° 52' O.L. in het Eilerlandsche Gat en het verlengde van deze lijn tot in de Noordzee.*
 - *De grens tussen de directie Friesland en de directie Groningen wordt gevormd door de gebroken lijn lopende van het snijpunt van de grens tussen de provincie Friesland en Groningen met de Lauwerszee in de richting van,*
 - *De grens in het IJsselmeer tussen de directie Friesland en de directie Noord-Holland wordt gevormd door een lijn nabij de Friesche kust,*
 - *De grens van het IJsselmeer tussen de directie Friesland en de directie Overijssel wordt gevormd door,*
- *Niet tot deze directie behoort het gedeelte van het Veenhuizerkanaal met bijbehorende werken tussen de provinciale grens en de Haulerwijkstervaart.*

Per 1 maart 1956 werden de dienstkringen Leeuwarden en Sneek-Buitenpost opgeheven en de dienstkringen Heerenveen, Sneek en Drachten ingesteld⁴¹.

³⁹ MB van 9 april 1937 La O¹, Directie van de Waterstaat

⁴⁰ MB van 20 april 1937 La N¹, Directie van de Waterstaat

⁴¹ MB van 16 maart 1956, nr. 16677, Directie van de Waterstaat, afd. P

Dienstpost van het hoofd van de dienstkring Harlingen (Leeuwarden-Station 2/4/1963)

g. Periode van 1 januari 1957 tot 1 januari 1977

Per 1 januari 1957 werd de directie Groningen en Friesland gesplitst in de directie Groningen met standplaats Groningen en de directie Friesland met standplaats Leeuwarden⁴². De directie Friesland functioneerde feitelijk al vanaf juli 1954⁴³ maar door onduidelijkheden over de omvang van het beheersgebied van de directie en de onderverdeling in arrondissementen en dienstkringen werd de instelling vertraagd. In de directie Friesland waren twee arrondissementen, het arrondissement

⁴² MB van 3 januari 1957, nr. 244, Directie van de Waterstaat, afd. P

⁴³ Brief DG van 7 september 1954, La N II, afd. P

Friesland-Oost en het arrondissement Friesland-West, beiden met standplaats Leeuwarden⁴⁴. Feitelijk waren deze al ontstaan per 1 mei 1956 na opheffing van het arrondissement Leeuwarden.

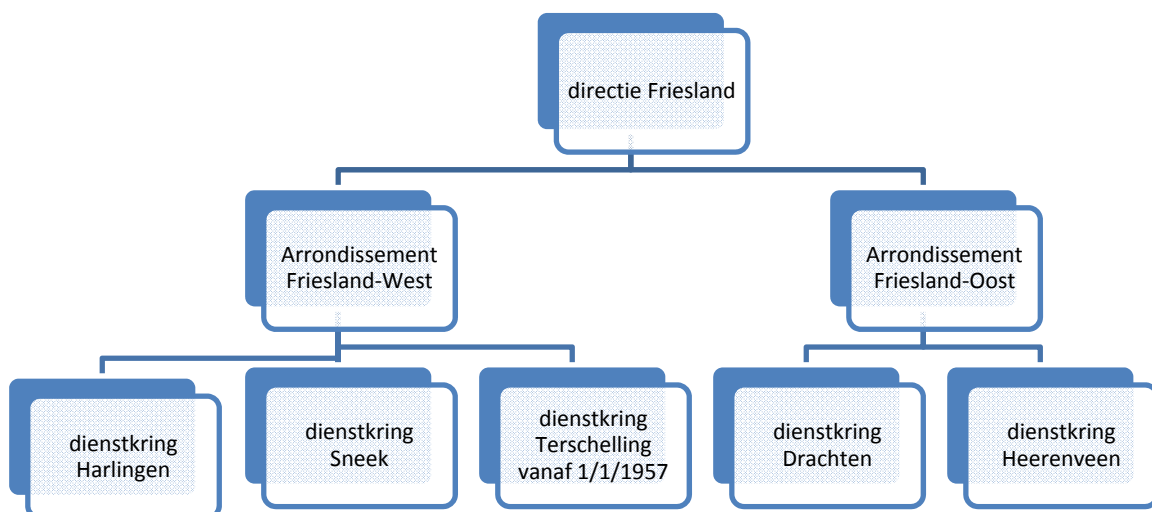
In 1957 werd het beheersgebied van de directie en het arrondissement Friesland-West uitgebreid met de dienstkring Terschelling⁴⁵. Hier vielen de eilanden Terschelling, Vlieland en Griend onder evenals een gedeelte van de Waddenzee en een klein gedeelte van de Noordzee. Deze dienstkring behoorde voorheen tot het arrondissement Hoorn van de directie Noord-Holland (*Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers de eilanden Vlieland en Terschelling van Noord-Holland ondergebracht bij de provincie Friesland, zie kader "Waddeneilanden" in hoofdstuk 16.1*).

In juli 1959 werd de beschrijving van de directie Friesland aangevuld met wat niet tot die directie behoorde⁴⁶: "wat als gevolg van artikel 1 van het KB van 13 november 1923, Stbl. 517, zoals dit sindsdien is gewijzigd, tot de Dienst der Zuiderzeewerken behoort."

Bij Wet van 28 december 1960, nr. 616 werd de sluis de Molkwerumzijl overgedragen van het Rijk (dienstkring Sneek) aan de provincie Friesland.

De voorbereiding en de uitvoering van de afsluiting van de Lauwerszee leidde per 1 maart 1963 tot de vestiging in Leeuwarden van de Dienst Lauwerszeewerken⁴⁷. De dienst kreeg uiteraard een tijdelijk karakter. In 1970 waren de werken zover gevorderd dat de voor Rijkswaterstaat resterende taken per 1 januari 1971 werden toegevoegd aan het toenmalige Arrondissement Friesland-West van de directie Friesland⁴⁸, nadat de kunstwerken in beheer en onderhoud waren overgedragen aan de provincies Friesland en Groningen.

- *De Dienst Lauwerszeewerken was de opvolger van de Directie Landaanwinning die in 1955 voortkwam uit het Technisch Bureau der Domeinen⁴⁹ en sinds 1945 een dienstonderdeel van Rijkswaterstaat was geworden⁵⁰. Bij de directie Landaanwinning in Den Haag werden in 1955 de afzonderlijke dienst Landaanwinningwerken in Groningen en Friesland samengevoegd tot één dienst Landaanwinningwerken in Groningen en Friesland. Er werden wel twee afdelingen voor de uitvoering ingesteld namelijk de afdeling Groningen in Baflo en de afdeling Friesland in Ferwerd, maar onder één hoofdingenieur. In 1959 werd het woord 'dienst' weggehaald en de tenaamstelling veranderd in 'Landaanwinningwerken in Groningen en Friesland'. Op 1 april 1960 werd de deze dienst bij de directie Groningen gevoegd. Met ingang 1 januari 1971 werd de Dienst der Lauwerszeewerken toegevoegd aan het arrondissement Friesland-West van de directie Friesland⁵¹.*

⁴⁴ MB van 3 januari 1957, nr. 245, afd. P Directie van de Waterstaat

⁴⁵ Brief DG 25 mei 1956, 32671 afd. P m.i.v. 1 januari 1957 behoren de eilanden Vlieland en Terschelling tot de directie Groningen en Friesland

⁴⁶ MB van 8 juli 1959, nr. 38937, afd. P., Directie van de Waterstaat

⁴⁷ MB van 8 maart 1963

⁴⁸ brief DW/A 74809/811 van 4 december 1970, gevolgd door MB van 23 april 1971

⁴⁹ Brief DG van 26 september 1955, nr. 63752

⁵⁰ KB van 6 september 1945

⁵¹ brief directie van de Waterstaat A nr. 74809/611

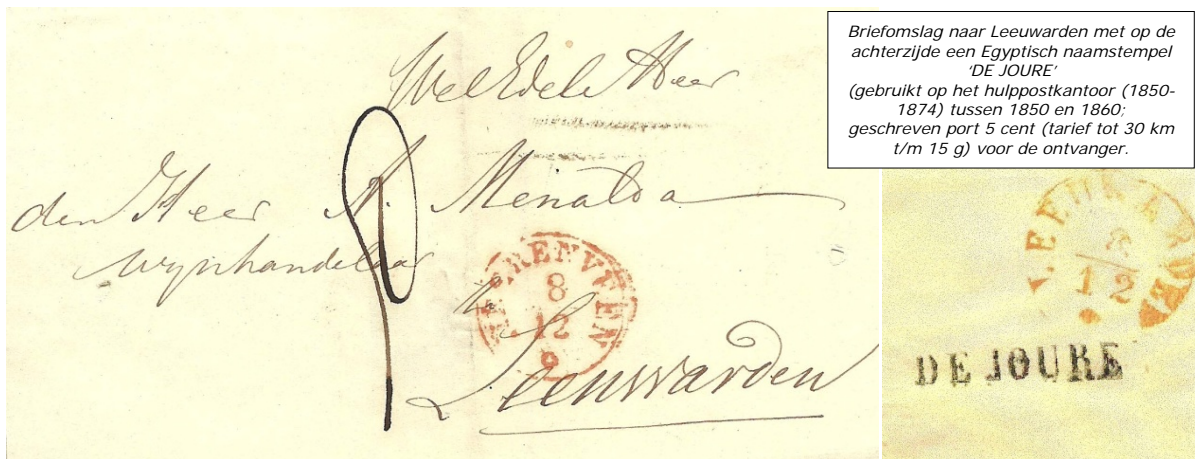
h. Periode van 1 januari 1977 tot 1 januari 1993.

De behoefte om de Rijkswaterstaatdienst te maken tot een onder alle omstandigheden slagvaardig optredende dienst leidde er toe dat men in de periode 1965-1975 de gelaagde structuur van de dienst kritisch ging bezien. De aanwezigheid van het arrondissementsniveau tussen het niveau van de regionale directie en dat van de dienstkringen werd als ondoelmatig en overbodig ervaren. In de directie Friesland werden met ingang van 1 januari 1977⁵² de arrondissementen opgeheven en vervangen door functioneel bepaalde afdelingen, ingepast in het centrale apparaat van de directie. De dienstkringen werden rechtstreeks onder de hoofdafdelingen van de directie geplaatst. De dienstkringen werden gehandhaafd. De dienst Lauwerszeewerken werd eveneens opgeheven en de resttaken werden ondergebracht bij de afdeling Nieuwe Werken en Lauwerszeewerken van de nieuwe directie.

Machinestempel 'Exploog afsluiting Lauwerszee'
'Na de watersnood van 1953 is besloten tot drooglegging van de binnensee (grens provincies Friesland en Groningen). In 1960 is het 'Besluit tot droogmaking van de Lauwerszee' aangenomen en is men begonnen met de aanleg van een dertien kilometer lange afsluitdijk met spuilsluizen en een schutsluis. Op 25 mei 1969 werd de zee afgesloten en deze heet sindsdien Lauwersmeer'

Per 1 januari 1980 werd de naam van de dienstkring Sneek gewijzigd in dienstkring Bolsward. Op 22 oktober 1982 werd het nieuwe wegstation in Joure geopend, waardoor de naam dienstkring Heerenveen definitief gewijzigd werd in dienstkring Joure.

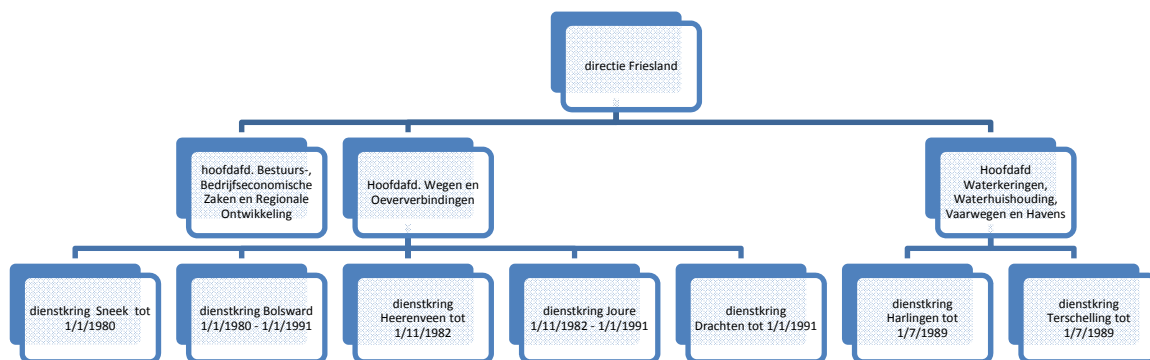
Briefomslag naar Leeuwarden met op de achterzijde een Egyptisch naamstempel 'DE JOURE'
(gebruikt op het hulpkantoor (1850-1874) tussen 1850 en 1860; geschreven port 5 cent (tarief tot 30 km t/m 15 g) voor de ontvanger.

In het kader van het ISP-beraad (Integraal Structuurplan Noorden des Lands) werden belangrijke afspraken gemaakt over de verkeersstructuur in Friesland. Het betrof in de eerste plaats een herschikking van het wegbeheer waarbij op 1 januari 1987 50 km weg van lagere orde overging naar de provincie Friesland en twee gemeenten. Omgekeerd ging 33 km planweg over naar het Rijk. In samenhang hiermee zou tevens een drietal belangrijke werken worden gerealiseerd te weten de doortrekking van rijksweg 854 naar rijksweg 32, de verdubbeling van rijksweg 32 van het gedeelte Grouw – Werpsterhoek en de aanleg van de Oostergoweg in Leeuwarden.

Frankeerstempel Provinciale Waterstaat Friesland

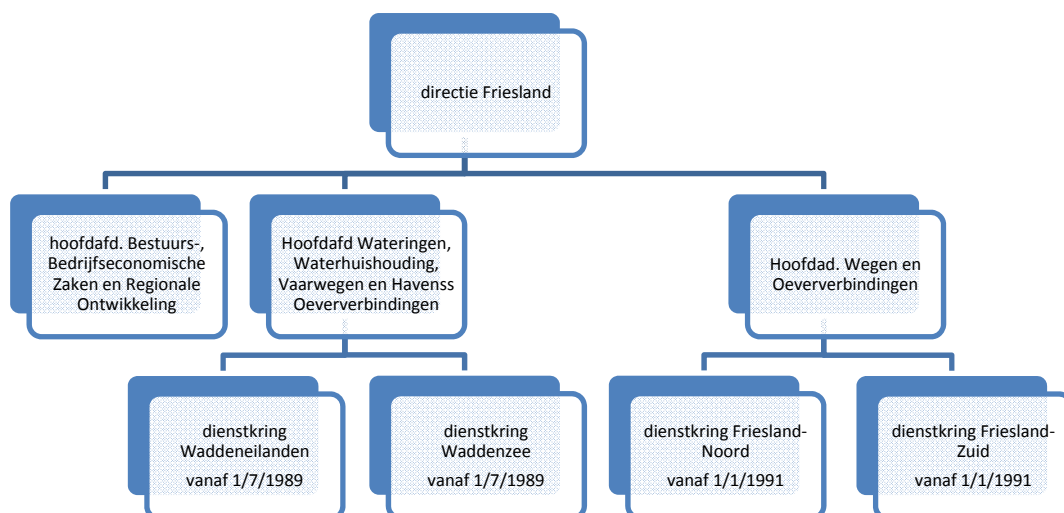
⁵² brief hoofdingenieur-directeur van 12 januari 1977, nr. 6340

In het kader van de Wet Hervdeling Wegen gingen per 1 januari 1993 de wegen 851 (Harlingen – Franeker–Leeuwarden), weg 852 (Leeuwarden–Grouw), weg 858 (weg langs kanaal Dokkum–Gerkesklooster), weg 859 (Drachten–Lippenhuizen) over naar de provincie Friesland en gemeenten. Weg 855 (N355 Leeuwarden–Buitenpost–Grijpskerk–Groningen) werd overgedragen aan de provincies Friesland en Groningen.

Ook door de overdracht van enkele werken in het kader van Brokx-Nat (de Stroobossertrekvaart⁵³) en later nog enkele kleinere werken (Haven van Stavoren⁵⁴, de Waddenzeedijk⁵⁵, Haven Terschelling en de waterloop Lauwersmeer⁵⁶) was het duidelijk dat dit ook een wijziging van de dienstkringen tot gevolg zou hebben.

Per 1 juli 1989 werden de dienstkringen Terschelling en Harlingen opgeheven en de nieuwe natte dienstkringen Waddenzee en Waddeneilanden ingesteld. Per 1 januari 1991 werden de dienstkringen Drachten, Joure en Bolsward opgeheven en de nieuwe droge dienstkringen Friesland-Noord en Friesland-Zuid ingesteld.

⁵³ KB 93 007 410

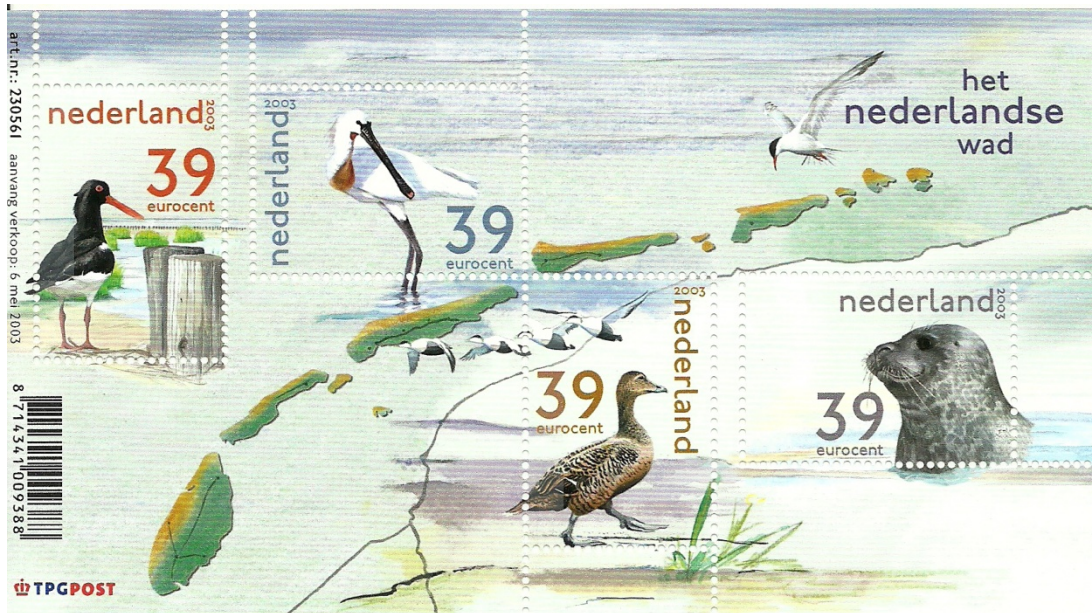
⁵⁴ KB 95 003 240

⁵⁵ KB 98 003 015

⁵⁶ KB 95 003 239

i. Periode vanaf 1 januari 1994.

Per 1 januari 1994 werden de directies Groningen, Friesland en Drenthe opgeheven en de nieuwe regionale directie Noord-Nederland ingesteld. Volgens de instellingsbeschikking van 15 december 1993 zou met samenvoeging van de drie directies efficiencyverhoging en bundeling van deskundigheid bereikt worden en zou dit leiden tot een kwaliteitsverhoging van de te leveren producten en diensten. Het takenpakket van de afzonderlijke directies was afgenomen door het afstoten van taken naar lagere overheden van niet tot de hoofdinfrastructuur behorende wegen en vaarwegen. Ook was voor het beheer van de Rijkshoofdinfrastructuur, de grote wateren en de kust een voldoende hoog deskundigheidsniveau vereist. Zie voor het vervolg bijlage 5p.

Postzegelvelletje van het Nederlandse Wad

2. Beheersobjecten.

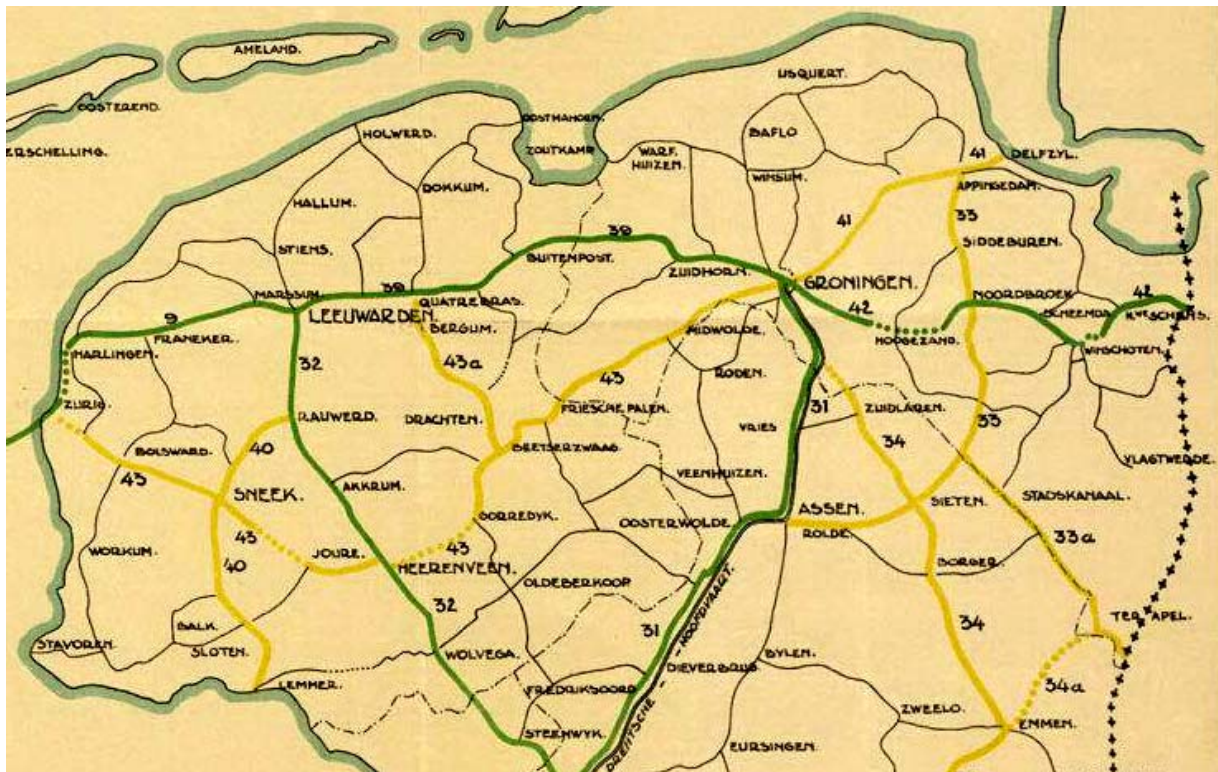
a. Droge infrastructuur

Wegenareaal tot RWP1932

In 1a zijn de areaalgegevens opgenomen van de dienstkringen in Friesland volgens de 'Staat 1896'. Ook zijn de gegevens bekend uit 1924⁵⁷. In onderstaande tabel zijn de rijkswegen in die periode aangegeven:

<i>Dienstkring</i>	<i>Wegenareaal 1896</i>	<i>Wegenareaal 1924</i>
Leeuwarden	Rijksweg van Leeuwarden naar Harlingen met de zijtak Marssum – Beetgum.	Rijksweg van Leeuwarden naar Overijsselse grens.
Harlingen		Rijksweg van Leeuwarden naar Harlingen met de zijtak Marssum – Beetgum.
Sneek	Rijksweg Drie Romers – Lemmer.	Rijksweg Drie Romers over Sneek naar Lemmer.
Buitenpost	Rijksweg van Leeuwarden naar Groningse grens.	Rijksweg van Leeuwarden naar Groningse grens. Weg langs het kanaal Dokkum tot Stroobos. Parallelweg ten oosten Buitenpost.
Heerenveen	Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijsselse grens.	

⁵⁷ opgaven diensten n.a.v. brief Inspecteur-generaal in Algemene Dienst van 28 april 1924, nr. 6286 (NA 2.16.05 inv. nr. 1775)

Deel van het Rijkswegenplan 1932 in de provincies Friesland en Groningen

Wegenareaal na RWP1932:

In de jaren '20 voelde men vanwege het toenemende verkeersaanbod de behoefte tot uitbreiding en modernisering van het wegenbestand. Dit resulteerde in de totstandkoming van de Rijkswegenplannen van 1927 en 1932 (RWP1932). Aan de rijkswegen werden in het RWP1932 voor het eerst administratieve nummers toegekend. Deze administratieve nummering werd in de daaropvolgende RWP1938, RWP1948 en RWP1958 niet gewijzigd. Met het RWP1938 zouden autosnelwegen integraal onderdeel uit gaan maken van het nationale wegenstelsel. Een grote verandering volgde in het roemruchte RWP1968, het meest uitgebreide rijkswegenplan in de Nederlandse geschiedenis.

Volgens het RWP1932 betrof het in Friesland de categorie III (groen): rijkswegen Zurich - Harlingen - Leeuwarden (nr. 9), Leeuwarden - Groningen (nr. 39), Leeuwarden - Meppel (nr. 32), evenals de categorie IV (geel): wegen Rauwerd - Lemmer (nr. 40) en Zurich - Heerenveen - Drachten - Groningen (nr. 43).

Zoals uit het bovenstaande kaartfragment blijkt, zijn in het RWP1932 bestaande wegen opgenomen (zie wegenareaal) maar ook nieuw aan te leggen verbindingen (gestippeld). In de volgende beschrijving zien we wat er van deze plannen is terechtgekomen en welke wijzigingen zijn opgetreden. Het geeft ook een beeld van de ontwikkelingen van de droge infrastructuur waarmee de dienstkringen te maken kregen.

De aanleg van rijkswegen begon in Friesland in de jaren 30 van de vorige eeuw met de aanleg van de [Afsluitdijk](#) tussen Noord-Holland en Friesland, die tevens veerdiensten overbodig maakte.

Van rijksweg 9 en 39 naar A31/N31

De rijksweg van Leeuwarden naar Harlingen (dienstkring Leeuwarden en later Harlingen) werd in het RWP1932 opgenomen als weg nr. 9 met de doortrekking tot Zurich. In het RWP1968 werd rijksweg 9 verlengd van Leeuwarden naar Groningen. Dit was de voormalige rijksweg 39 van het RWP1932 (dienstkring Buitenpost) en deze verlenging verviel weer met het RWP1984 waarbij tevens het gedeelte van rijksweg 9 (Zurich - Leeuwarden) omgenummerd werd in rijksweg 31 en doorgetrokken tot Drachten. Het gedeelte Leeuwarden - Groningen werd rijksweg 855 (N355). In het kader van de Wet Herverdeling Wegen werd per 1 januari 1993 weg 855 (N355) Leeuwarden - Buitenpost - Grijpskerk - Groningen overgedragen aan de provincies Friesland en Groningen.

Het gedeelte tussen Leeuwarden en het hiervan westelijk gelegen Marssum van rijksweg 31 maakte ook deel uit van rijksweg 9. In het RWP1984 werd deze omgelegd naar de zuidelijke

rondweg van Leeuwarden, waarna de route tussen Leeuwarden en Marssum als rijksweg kwam te vervallen, hoewel het nog een tijdje als rijksweg 851 genummerd was geweest. Later werd dit N355 tot de weg in 1993 (Wet Herverdeling Wegen) overgedragen werd aan de provincie Friesland (onderdeel van de N383) en gemeenten.

Autoweg N31 in Friesland (bron <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Harry van Reeken)

In 1962 werd de rondweg Harlingen opengesteld en in 1975 was de rijbaanverdubbeling tussen Leeuwarden en Dronrijp gereed. In 1983 werd het gedeelte tussen Dronrijp en Harlingen als autosnelweg in gebruik genomen. In hetzelfde jaar werd het gedeelte Boksum - Marssum opengesteld als autoweg.

Door de provincie Friesland werd de enkelbaanse autoweg Leeuwarden - Drachten tussen 1968 en 1978 aangelegd en in 1980 in westelijke richting verlengd naar Werpsterhoek. In 1987 nam Rijkswaterstaat het beheer van dit stuk N31 van de provincie over waardoor rijksweg 31 bestond uit de A31 en N31 tussen knooppunt Zurich naar de A7 bij klaverblad Drachten (67 km).

In 1983 werd de A31 in zijn geheel opengesteld tussen Harlingen en Midlum, vlakbij Leeuwarden.

Na 2000 werd de N31 tussen Leeuwarden en Drachten ongelijkvloers uitgebouwd en in de tweede helft van de jaren 2000 werd de N31 tussen Zurich en Harlingen ongelijkvloers uitgebouwd en naar 2x2 rijstroken verbreed.

Het belangrijkste wegenproject in Friesland deze eeuw was de aanleg van de zogenaamde 'Haak om Leeuwarden', een 2x2 ongelijkvloerse N31. De passage door Harlingen kwam gereed (ook inclusief een aquaduct in het Van Harinxmakanaal) in de jaren 2013 tot 2017. Wanneer dit werk is voltooid is de N31 over de gehele lengte tussen Zurich (Kop Afsluitdijk) en Drachten deels dubbelbaans autoweg en deels autosnelweg.

Rijksweg 861 (Dronrijp – Leeuwarden, parallel aan voormalige rijksweg 9) werd per 1 januari 1993 overgedragen aan de gemeenten.

Rijksweg 40

In het RWP1932 was rijksweg 40 opgenomen die vanaf Lemmer naar Rauwerd liep en daar aansloot op rijksweg 32 naar Leeuwarden 'Drie Rovers' (dienstkring Sneek). In het RWP1948 werd rijksweg 40 ingekort (Sneek – Lemmer verviel) en verliep enkel nog vanaf Sneek naar Rauwerd. De route zuidelijker naar Lemmer was vervangen door rijksweg 43 van Sneek naar Joure en vervolgens rijksweg 38 naar Lemmer en Zwolle. Vanaf het RWP1968 kwam rijksweg 40 niet meer voor in Friesland. Vanaf 1981 werd de route als N354 genummerd die echter vanaf Woudsend naar Balk liep. Later werd dit gewijzigd in de A6 bij Oosterzee. Het deel tussen Woudsend en Balk werd toen ontnummerd en ging daarna verder als administratief genummerde N928. Per 1 januari 1993

werd het gedeelte (rijksweg 852, N354) van Leeuwarden naar Grouw overgedragen aan gemeenten.

Van rijksweg 43 tot A7/N7

In het RWP1932 stond rijksweg 43 aangegeven van de kop van de Afsluitdijk via Bolsward, Sneek, Joure, Heerenveen en Drachten naar de stad Groningen. De aanleg van de nieuwe enkelbaans autoweg nr. 43 ging per 1 april 1935 tot de taak van de daarvoor ingestelde Afdeling Leeuwarden van de Directie Wegenverbetering behoren en werd gefinancierd uit het zogenaamde 60-miljoenplan, een werkverruimingsproject. Op 19 februari 1938 werden de eerste 5 km van rijksweg 43 tussen de Afsluitdijk en Harkezijl opengesteld. Het betrof een 6 meter brede betonbaan met 50 cm brede kantstroken van klinkerverharding en er was een vrijliggend fietspad. Het wegvak Harkezijl – Bolsward - Sneek kon op 12 december 1940 worden opengesteld. Door de oorlogsbeperkingen werd slechts mondjesmaat van de weg gebruik gemaakt.

Basculebrug in de oudeweg Joure 1940 (Bron <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Afdeling Multimedia Rijkswaterstaat)

Op 1 april 1946 werd de Afdeling Leeuwarden van het District Nieuwe Wegen I opgeheven, terwijl de tot die dienst behorende werken - voornamelijk de wegen 43 en 43a (Gorredijk - Quatrebras) – werden ondergebracht bij het arrondissement. Het wegvak Joure tot nabij Heerenveen werd op 23 december 1950 opengesteld. Na het gereedkomen van het verkeersplein Heerenveen, eind 1953, werd rijksweg 43 doorgetrokken tot dit verkeersplein en werd aansluiting gegeven met rijksweg 32. In 1958 bereikte rijksweg 43 Drachten en werd het eerste wegvak in Groningen opengesteld.

In het RWP 1958 werd rijksweg 43 omgenummerd naar A7/N7 en als zodanig opgenomen in het RWP 1984. Door het toenemende verkeer op deze rijksweg vielen er veel slachtoffers. In 1969 werd begonnen met de ombouw tot autosnelweg (gereed 1981) met uitzondering van de zuidelijke rondweg Sneek die in 2010 ongelijkvloers was gemaakt. Dit nam een belangrijk knelpunt in Friesland weg. De A7 is de langste snelweg binnen de provincie Friesland(86 km) maar bedient niet de hoofdstad Leeuwarden.

Weg 859 Drachten - Lippenhuizen (gedeelte tracé voormalige rijksweg 43) werd per 1 januari 1993 overgedragen aan de gemeenten.

Van rijksweg 38 naar A6

In het RWP1948 werd de nieuwe rijksweg 38 vanuit Kampen door de nieuwe Noordoostpolder via Lemmer en Joure geprojecteerd tot aan rijksweg 32 bij Akkrum. In het RWP1968 kwam rijksweg

38 te vervallen en werd onderdeel van rijksweg 50. Het gedeelte van rijksweg 50 (Akkrum - Joure) verviel in het RWP1984 en vanaf medio 1994 onderdeel van de A6. In 1959 werd een kort stukje bij Lemmer opgeleverd en midden 1973 opende het deel van Lemmer naar Joure als A50 en in 1978 het aansluitende stuk van Lemmer richting Lelystad. Tevens werd in die tijd de A6 aangelegd tussen Lemmer en Joure. Het knooppunt Joure is nog een ongelijkvloers knooppunt in de vorm van een rotonde, maar zal van 2015 tot 2017 ook als ongelijkvloers knooppunt worden omgebouwd.

De A6 volgt een korte route in het zuiden van de provincie, vanaf Lemmer naar Joure, maar bijzonder is het tracé door het Tjeukemeer met zijn hoge betonnen kokerbrug.

Van rijksweg 32 naar A32/N32

Verkeersplein Heerenveen ca 1955 (bron <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat/afd. Multimedia)

In het RWP1932 was rijksweg 32 opgenomen als de verbinding tussen Meppel en Leeuwarden (dienstkring Heerenveen). Omstreeks 1935 kwam de omlegging Heerenveen tot stand en omstreeks 1940 werd de omlegging Meppel gerealiseerd. Al voor WO II werd bij het Rijk aangedrongen op een spoedige verbetering van de N32 (in Friesland tussen Leeuwarden via Heerenveen naar de Overijsselse grens). In 1953 kon een nieuwe weg van 3,7 km tussen Haskerdijken en het nieuwe verkeersplein (rotonde) bij Heerenveen worden geopend. In 1956 werd het aansluitende gedeelte van 5,5 km vanaf het verkeersplein opengesteld.

Rond 1960 werd het doorgaande verkeer uit Irnsum en Akkrum gehaald door middel van een nieuwe rijksweg, gedeelte tussen Akkrum-Zuid en Leeuwarden en werd rond dezelfde tijd de rondweg om Steenwijk gerealiseerd.

In 1963 kwam het nieuwe wegvak tussen Goutum en de Werpsterweg ten noorden van Wirdum beschikbaar voor het verkeer. De ombouw tot autosnelweg ging langzaam. Eind jaren '60, begin '70 was door de directies Friesland, Drenthe en Overijssel al begonnen met de voorbereiding tot ombouw van rijksweg 32 tot autosnelweg. In 1993 kwam het gedeelte Leeuwarden–Grou (inclusief Akwadukt Mid-Fryslân regiopostzegel) beschikbaar voor het verkeer. De A32 vormt een

belangrijke verbinding vanaf Leeuwarden via Heerenveen richting Zwolle. Op 6 september 1999 was de A32 een doorgaande autosnelweg.

In het kader van de Wet Hervreiding Wegen gingen per 1 januari 1993 de wegen 851 (Harlingen – Franeker – Leeuwarden), weg 852 (Leeuwarden – Grou), weg 859 (Drachten – Lippenhuizen) en weg 858 (langs kanaal Dokkum – Gerkesklooster) over naar de provincie Friesland en gemeenten.

Veerverbindingen:

Bij de beschrijving van de dienstkringen in 1924 was de dienstkring Leeuwarden en later de dienstkring Harlingen verantwoordelijk voor de veerverbindingen Holwerd - Ameland en Lauwersoog – Schiermonnikoog met de bijbehorende aanleginrichtingen.

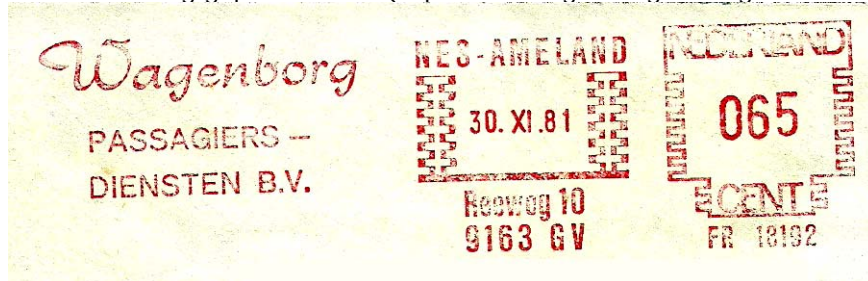

In tegenstelling tot de bootverbindingen van Terschelling en Vlieland met Harlingen die door de particuliere rederij Doeksen werden geëxploiteerd, werden de bootdiensten van Ameland naar Holwerd vice versa sinds 1901 en van Schiermonnikoog naar Oostmahorn vice versa sinds 1918 door het Rijk onderhouden. De reden hiervan was dat een regelmatige bootdienst gedurende het hele jaar voor een particuliere ondernemer toentertijd niet lonend bleek te zijn. Tot 1934 werden de diensten aanbesteed, na die tijd werden ze verpacht. Het normaal benodigd varende materieel werd door het Rijk ter beschikking gesteld. In de zomermaanden

zorgde de pachter voor extra boten. Sinds 1918 zijn de bootdiensten steeds uitgevoerd door de NV Wagenborg te Delfzijl. De Rijkswaterstaat zorgde voorts voor de aanlegplaatsen met uitzondering van de oude gemeentelijk dam te Schiermonnikoog en voor de vaargeulen. De rederij voerde de bootdiensten uit volgens de door Rijkswaterstaat opgestelde dienstregeling, leverde het hiertoe benodigde personeel en was verantwoordelijk voor het normale onderhoud van de rijksvaartuigen.

Naast de verpachte bootdiensten onderhield de NV Wagenborg gedurende de zomermaanden een particuliere bootdienst tussen Zoutkamp en Schiermonnikoog.

De aanleginrichtingen te Nes en Holwerd zijn beiden Rijkseigendom en mogen alleen worden gebruikt door de pachtster van de veerdienst. De veerdam te Holwerd werd in 1954 tot 2 km buiten de zeedijk verlengd en er werd een ruim aanleghoofd gebouwd aan het Dantziggat. Ook de veerdam bij Nes werd aangepast en vanaf 1 november 1959 konden de veerdiensten geregelde diensten onderhouden onafhankelijk van de getijden. Per 1 januari 1986 zijn de bootdiensten naar Ameland en Schiermonnikoog geprivatiseerd (exploitant Wagenborg Passagiersdiensten BV).

Frankeerstempel Wagenborg (Nes - Ameland 20 november 1981)

Nadat de eilanden Terschelling en Vlieland per 1 januari 1957 tot het beheersgebied van de directie Friesland gingen behoren, gold dit ook voor de aanleginrichtingen van de veerdiensten Harlingen – Terschelling en Harlingen – Vlieland. De aanleginrichtingen op de vaste wal vielen onder de dienstkring Harlingen en die op de eilanden bij de dienstkring Terschelling. Naar aanleiding van het in de vaart brengen van roroschepen (roll-on-roll-offschepen) op de veerdienst Harlingen - Terschelling werd in 1980 en 1981 de veerhaven van Terschelling op het gewijzigde vervoerssysteem aangepast. In 1982 werden verbeteringen in Harlingen gerealiseerd. Deze veerdiensten werden verzorgd door rederij TSM/Doeksen. Sinds 2008 concurreerde het Veerdienstbedrijf EVT (Eigen Veerdienst Terschelling) de oude veerdienst van Doeksen. Er speelden juridische procedures tot aan de EU om deze jonge concurrent te weren. Aan de strijd tussen Doeksen en EVT kwam in april 2014 een einde. EVT stopte met varen en Doeksen nam die veerdienst ook over. De afspraken tussen deze bedrijven waren gekoppeld aan het schikkingarrangement tussen de Staat en EVT. EVT kreeg van de Staat een vergoeding van 9 miljoen euro waarvoor EVT alle juridische procedures introk.

b. Natte infrastructuur

Kanaal Dokkum naar Gerben Allesverlaat of De Stroobossertrekvaart

Deze waterweg loopt van Dokkum naar Gerkesklooster waar hij aansluit op het Prinses Margrietkanaal. De huidige Provinciale weg 910 loopt de gehele route langs de Stroobossertrekvaart en wordt daarom ook wel trekweg genoemd. De weg was oorspronkelijk een rijksweg en onderdeel van het rijkswegenplan met een secundaire functie (rijksweg 858). De Stroobossertrekvaart, sinds 1 augustus 1876 weer onder rijksbeheer⁵⁸, was de enige rijksvaarweg in Friesland. Het kanaal werd afgedamd richting Dokkum na het gereedkomen van het verbindingskanaal naar het Dokkumer Grootdiep. De afgesloten tak (ca 1,2 km) werd gedeeltelijk overgedragen aan de gemeente Dokkum (incl. trekweg) en gedeeltelijk aan het waterschap de Wâlden (km. 0.650 – 2.800)⁵⁹. Al eerder was het gedeelte van het kanaal van km 0,239 tot km. 0,650 bij de gemeente Dokkum in beheer en onderhoud overgebracht, inclusief een gedeelte van de trekweg⁶⁰. Ook werd in 1974 bij de gemeente Kolumerland en Nieuwkruisland een gedeelte in beheer en onderhoud gebracht van de zijtak naar Kollum van het rijkskanaal Dokkum – Gerben Allesverlaat met naastgelegen rijksweg (dienstkring Sneek)⁶¹.

In overeenkomst F 2142 (rijksbijdrage onderhoud en exploitatie Prinses Margrietkanaal en het Van Harinxmakanaal en verruiming Prinses Margrietkanaal) was een artikel opgenomen over de overdracht van de Stroobossertrekvaart. Pas op 3 november 1992 werd overeenkomst Fr2163 gesloten voor de overdracht per 1 januari 1992 van dit kanaal (vanaf het verbindingskanaal naar het Dokkumer Grootdiep tot het Prinses Margrietkanaal) van het Rijk naar de provincie Friesland⁶².

⁵⁸ KB van 27 mei 1876, nr. 13, Stbl. 109

⁵⁹ Wet van 6 februari 1974, nr. 87

⁶⁰ wet van 28 april 1966, nr. 198

⁶¹ wet van 6 februari 1974, nr. 88

⁶² KB 93 007 410

Fries- en Groningse kanalen

In Friesland is het Prinses Margrietkanaal onderdeel van de hoofdvaarweg Lemmer – Delfzijl. Per 1 januari 2014 is de vaarweg overgedragen van de provincies Groningen en Friesland naar het Rijk (zie verder bijlage 5p).

Sluizen

De *Sluis Dokkumer Nieuwe Zijlen* (dienstkring Buitenpost en opvolgers) waren de sluizen (Oudnederlands: zijlen) die aangelegd werden bij het afsluiten van het Dokkumer Grootdiep in 1729. De sluis bestond uit drie sluiskolken. Twee daarvan konden door schepen worden gebruikt. De derde kolk werd alleen gebruikt voor het spuien van water in de Lauwerszee. Na de afsluiting (zie bijlage 5p) van de Lauwerszee in 1969 verloren de Dokkumer Nieuwe Zijlen haar functie als zeesluizen. Wel werd in het kader van die afsluiting voor de scheepvaart naast de oude sluizen een nieuwe waaiersluis gebouwd die na de bouw overgedragen werd aan de provincie Friesland.

Zegel Regiopost met
'Dokkumer Nieuwe Zijlen'

Poststuk niet voor
U bestemd?
Niet in PTT-bus!
Bel: Regio Post
05114-52603

Per 1 januari 1961 werd de sluis en sluiswerken de 'Molkwerum Zijl' in de IJsselmeerdijk en de nabij gelegen strekdam in het IJsselmeer door het Rijk in beheer en onderhoud overgedragen aan de provincie Friesland⁶³.

Hoogwaterkeringen

Het Rijkszeeweringenreglement van 1927 vermeldde voor Rijkswaterstaat Friesland de duinen enzovoorts op Schiermonnikoog, Ameland, Vlieland en Terschelling, de rijkszeedijken benoorden en ten zuiden van de haven te Harlingen en de havendammen daar, de Koudummerslaperdijk en de Statendijk te Slikenburg. Ook vielen nog andere werken onder dit reglement, zoals de voormalige verbindingsdam tussen de Friese kust en Ameland en dammen te Oostmahorn, Holwerd, Harlingen, Lemmer en paalwerken te Tacozijl.

eerste stempeldag
bijzonder
dagtekeningstempel
filatelieloket
Lemmer

Lemmer, een belangrijk watersportcentrum, vierde in 1988 het 100 jarig bestaan van de Lemster Sluis, die in 1887, tegelijk met het aanleggen van een zeewering om de Lemmer werd gebouwd. De bouw, die een einde moest maken aan vele overstromingen werd mogelijk dankzij de samenwerking tussen de Staat der Nederlanden, de provincie Friesland en verschillende waterschappen.

fls fdc 94

Bijzondere dagstempel Lemmer '100 jaar bestaan Lemstersluis' in 1988.

Leggen we deze opsomming naast het dienstkringplan 2004 van de dienstkring Waddengebied Friesland, dan zien we dat deze dienstkring in grote lijn onder andere de zorg had voor de kustlijn van de Friese Waddeneilanden, de zanderige primaire waterkeringen aan de Noordzezijde rond de dijkeringen op de Friese Waddeneilanden inclusief de primaire waterkeringen langs de Waddenzee kust van Vlieland en Schiermonnikoog evenals enkele niet primaire waterkeringen

⁶³ Wet van 28 december 1960, nr. 616

(zeereep op de Waddeneilanden). De primaire waterkeringen op het vasteland zijn in beheer bij Wetterskip Fryslân evenals alle waterkeringen op Schiermonnikoog. Op Ameland en Terschelling zijn de waterkeringen aan de Waddenzeezijde in beheer bij het Wetterskip Fryslân, terwijl de zandige duinen voornamelijk in beheer bij het Rijk zijn evenals alle primaire waterkeringen op Vlieland. Sinds 1 januari 2009 onderhoudt en beheert het Wetterskip de duinen van Schiermonnikoog. Dit deed Rijkswaterstaat voor de duinen van Ameland, Terschelling en Vlieland tot 2014, toen ook deze waterkeringen in het kader van het Bestuursakkoord Water overgedragen werden.

Frankeerstempel Waterschap Fryslân

Vaarwegen

Binnen Friesland is de scheepvaart op de Waddenzee van essentieel belang, ook al vallen de verbindingen onder de categorie overige vaarwegen. De scheepvaart maakt gebruik van natuurlijk gevormde geulen die betond zijn. Het betreft de volgende routes:

- de belangrijke (zee)scheepvaartwegen vanaf de Noordzee naar Den Helder, IJsselmeer, Harlingen en Lauwersoog;
- de voor een deel met de zeescheepvaartwegen samenvallende veerbootroutes van en naar de Waddeneilanden;
- de met bestaande scheepvaartroutes samenvallende veerbootroutes naar de eilanden Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog.
- de Oost-Westverbindingen over de wantijen;
- de overige veelal marginaal bestaakte geulen.

Ook het nautisch beheer wordt verzorgd door de dienstkring waarbij de feitelijke uitvoering van de vaarwegmarkering geschiedt door de Vaarwegmarkeringsdienst van de directie Noordzee (tot 15 januari 2001 DGSM).

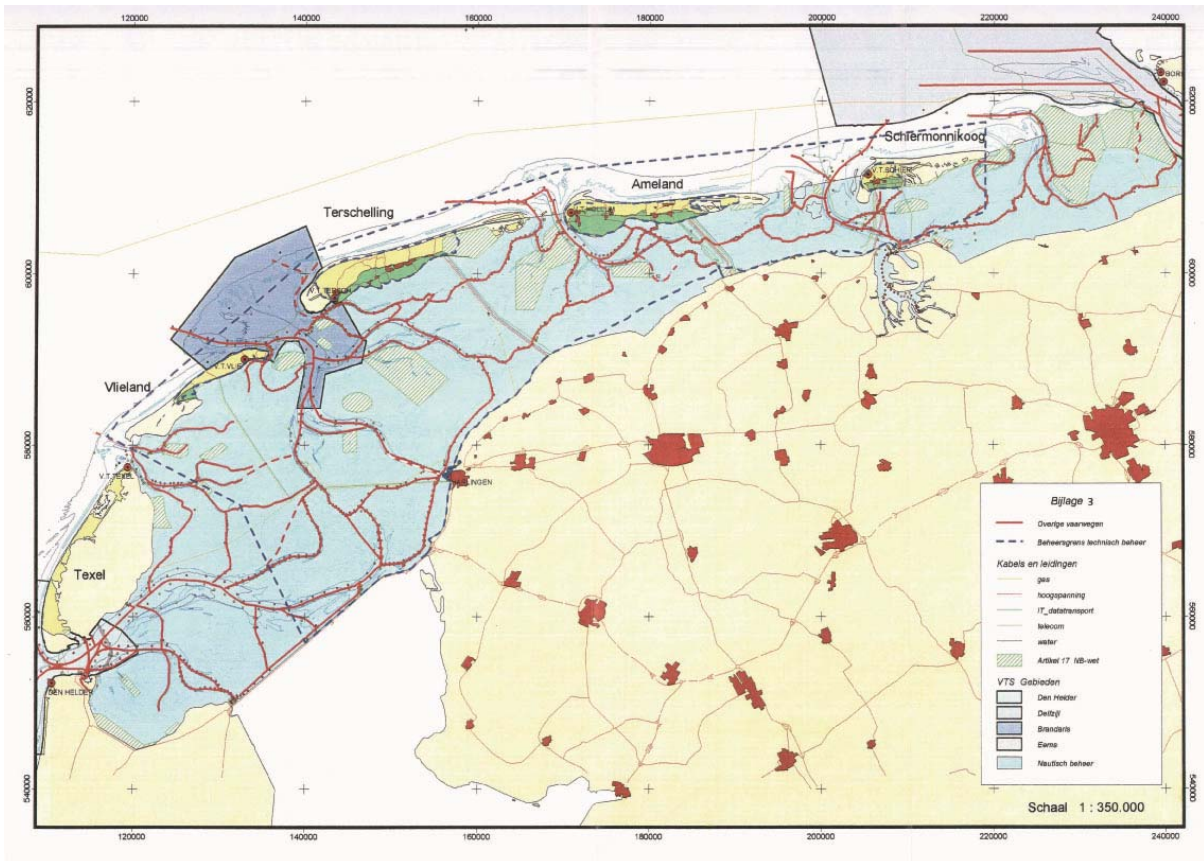

Frankeerstempel Vaarwegmarkeringsdienst

De scheepvaartbegeleiding geschiedt door de zeeverkeersposten op de vuurtorens die een bijdrage leveren aan de zorg voor een vlotte en veilige vaart op de Noordzee (VTS-gebied) en de Waddenzee. Zeer belangrijk daarbij is de zeeverkeerscentrale Brandaris (vuurtoren Terschelling). Verder zijn er de zeeverkeersposten Texel (als proef in 2003 gesloten), Ameland en Schiermonnikoog.

Persoonlijke postzegel Noordertoren Schiermonnikoog

Beheersgebied dienstkring Waddengebied Friesland⁶⁴

⁶⁴ Bijlage 3 uit dienstkringplan van de dienstkring Waddengebied Friesland 2004